

Tatjana Horvatić
Marinka Mužar

✦

KATOLIČKO
GROBLJE
DUBOVAC

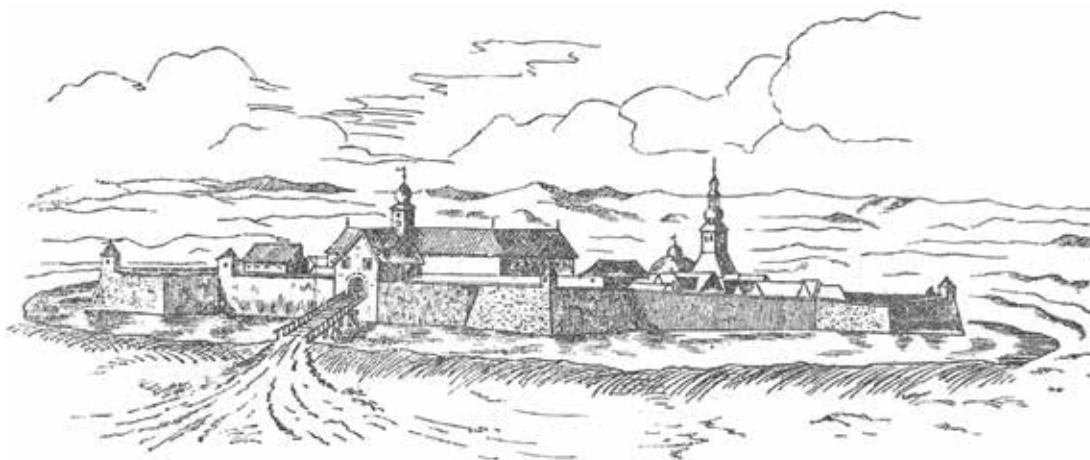
KARLOVAC

OD OSNUTKA GRADA DO 1820. GODINE

Karlovac je jedan od najmlađih gradova u Hrvatskoj. Utemeljen je 1579., radi sprečavanja turskoga nadiranja na sjever (Beč). Projektiran je kao „idealni renesansni grad-tvrđava“, od osnutka je bio vojnički garnizon i naselje građana. Okružen bedemima, na oko jedne četvrtine njegove površine bile su podignute vojne zgrade, a na tri četvrtine zgrade „civila“, ali i privatne zgrade časnika i njihovih obitelji.

Prema Lopašiću, „nabožni utemeljitelj Karlovca nadvojvoda Karlo (po njemu Karlovac nosi ime), pobrinuo se i za duhovno dobro stanovnika nove tvrđe“ pa je iza prvih godišta od osnutka tvrđe (1580-ih), u središtu tvrđave podignuta crkva. Nije utvrđeno gdje je bilo prvo groblje, o njegovu mjestu postoje kontroverze.

Prije podizanja Tvrđave Karlovac, povijesna su naselja današnjega Karlovca (Dubovac, Giza, Kamensko i Švarča) uz svoje župne crkve imala svoja groblja. U dubovačkoj župi postojalo je prije 14. st. groblje oko crkve sv. Mihajla na Dubovcu, napušteno u drugoj polovici 18. st. Za područje Gize i Mekušja, na sutoku rijeke Korane i meandra Kupe, također je, kako navodi Rudolf Strohal, prije 14. st., uz crkvu sv. Jakova, postojalo groblje. Trajalo je u kontinuitetu do kraja 19. stoljeća kad je „crkvu podlokala Kupa i izgorio župni dvor“. Arheološka istraživanja karlovačkoga područja dosta su oskudna, ali stoji da su u prostoru atrija pavlinskoga samostana u Kamenskom arheolozi zabilježili dio prapovijesnoga i rimskoga naselja, kao i rano-srednjovjekovno groblje.

^ **Tvrđava Karlovac**, crtež objavljen u djelu J. V. Valvasora „Slava vojvodine Kranjske“ iz 1689. Crtež šančeva ispunjenih vodom više je plod slikareve mašte, ali odražava projektirane bedeme s jednim ulazom u Tvrđavu.

^ Karlo II. Štajerski (1540-1590), stric austrijskoga cara Rudolfa II, kojemu su bili povjereni vojni poslovi obrane Hrvatske i Slavonije od Turaka. Karlu se pripisuje odabir mjesta za gradnju Tvrđave i grada koji po njemu nose ime.

Kad su godine 1658. upravu karlovačke župe Presvetoga Trojstva preuzeli franjevci, izvan tvrđave, na sjeveroistočnoj strani glacisa, (na poziciji današnjega Arboretuma) dobili su i zemljište. Bio je to Franjevački vrt, na kojemu je podignuta kapelica sv. Antuna uz koju je postojalo groblje gdje su sahranjivani župljani Presvetoga Trojstva. Održalo se sve do 1737. kada je preseljeno sjeverno, u neposrednu blizinu Karlova bastiona (kraj današnjega Vatrogasnog doma). Ta je lokacija, kraj kapele sv. Florijana podignute 1680., bila pogodna za sahranjivanje župljana ne samo Presvetoga Trojstva nego i župe Majke Božje Snježne (s Dubovca), pa se može nazvati prvim gradskim grobljem. Kapelica je napuštena i razorena 1790., ali su pokojnici sahranjivani sve do otvaranja novoga groblja na Dubovcu.

Sve do 1835. godina u Karlovcu je, unutar Tvrđave, na današnjemu Strossmajjerovu trgu, postojala grobna **kapela sv. Josipa**, a podigao ju je karlovački general Josip Herberstein. Bila je izgrađena 1684. godine građevnim materijalom razorenoga dvorca zrinско-frankopanskih urotnika. Herberstein je bio zapovjednik postrojbi koje su 1671. ugušile urotu. Zbog toga je u Hrvatskoj postao čovjek loše uspomene.

Premda je tokom 18. stoljeća u grafičkim prikazima kapela sv. Josipa dominirala gradskom vedutom, ona ubrzo postaje vojno skladište, da bi već početkom 19. st. bila prodana gradskoj upravi. Prije rušenja kapele franjevci su 1832. godine prenijeli nadgrobnu ploču generala Herbersteina u župnu crkvu Presvetoga Trojstva i ugradili je u zidnu plohu lučnoga otvora na ulazu u kapelu sv. Antuna. U kružni tlocrt kapele upisan je križ jednakih krakova, simbol malteških vitezova. Danas je kapela prezentirana *in situ*, u tlocrtnoj dispoziciji, a na mjestu kripe postavljena je replika nadgrobne ploče.

Za povijest Karlovca od osobite je važnosti razvoj Predgrađa na kojemu je također jedno vrijeme bilo groblje. Ne računajući pojedinačne pokušaje, taj se prostor mogao naseliti tek kad je prestala turska opasnost. (Godine 1615. Turci su pred Tvrđavom popalili kuće, a posljednji pokušaj da osvoje Tvrđavu dogodio se 1672. godine). Godine 1684. u Predgrađu, na uglu današnje Gundulićeve i Preradovićeve ulice, ceh karlovačkih puškara podigao je crkvicu sv. Barbare, zaštitnice puškara, oružara i vojnika, uz koju je sve do 1775. postojalo groblje. Crkva je bila podružnica dubovačke župe. Čin podizanja crkve je bio izraz snage karlovačkoga obrtništva kojemu je 1696. vojna uprava potvrdila Pravilnik o radu.

^ Plan Tvrđave Karlovac prema Jos. v. Harrachu iz 1717. Na planu se vidi kapela sv. Antuna (1) gdje je nakon 1658. bilo gradsko groblje, zatim Florijansko groblje (2) i groblje u Predgrađu kraj crkve sv. Barbara (3).

Prestanak turske opasnosti i zaključeni mirovni ugovori između Austrije i Turske bili su povod otvaranju tržišta između žitorodnoga panonskog zaleđa (i drvnih proizvoda slavonskih šuma) i Jadrana. Do Karlovca je roba prevožena brodovima Dunavom, Savom i Kupom, tu je pretovarivana u zaprežna kola, pa karlovačko Predgrađe u 18. st. postaje pretovarna luka s velikim prometom i to će ostati sve do izgradnje željeznice za Rijeku (1873).

Karlovac je 1765. imao 246 kuća u Tvrđavi (Zvijezdi); 199 kuća u Predgrađu i 38 u Dubovcu, u svemu oko 2 000 stanovnika. Stotinjak godina kasnije (1869.) Karlovac je, prema Lopašiću, imao 5 175 stanovnika i to 4 634 katolika, 366 pravoslavni, 162 mojsijevca (Židova), 11 protestanata i dva Unijata.

Povijesne promjene dovele su do toga da Grad 1763. god. dobiva status Privilegiranoga vojno krajiškog komuniteta. Tim statusom prestaje isključivo vojna uprava, građani biraju načelnika i gradske službe, pa i gradsku četu (gradske straže). Takva će uprava pridonijeti gospodarskome procvatu grada. Jedina zapreka razvoju ostala je vojnička zabrana da se u Predgrađu podižu zgrade od čvrstoga materijala. S obzirom na ekonomsku moć gornjega sloja, Lopašić je zapisao „da je Karlovac smio čvrsto zidati to bi bio, uz onu živahnu trgovinu, ugledan i čvrst grad kao Trst i brojao bi više stanovnika nego ikoji grad u domovini.“

Kad je napušteno groblje kraj Staroga grada Dubovac, na zaravni ispod gradine obnovljena je 1783. barokna **župna crkva Majke Božje**

Snježne. Kako potvrđuju i nadgrobne ploče na pročeljima crkve tamo su se, sve do 1844., mogli pokapati ugledni karlovački građani. Već pri ulazu ističe se neogotička spomen-ploča od lijevanoga željeza s vegetabilnim detaljima pozlate i simbolima „vjere, ufanja i ljubavi“ a u podnožju s „angelom Smrti“. Ovu spomen-ploču podigao je svojoj supruzi Francisci 1842. godine tadašnji sudski prisjednik grada Karlovca i dobrotvor, Alois Duquenois. Na začelju crkve, iza sakristije, podignut je na kamenome humku 1844. godine spomenik Mariji Vakanović u obliku rimskoga sarkofaga s akroterijem.

Prije preseljenja s gradskoga Florijanskog na dubovačko groblje, prilikom gradnje ceste Lujzijane, godine 1810. bila je razorena stara crkva sv.

Magdalene na Dubovcu. Od njezinih ruševina, kao i ruševina crkve Ranjenoga Isusa, sa strane Primorske ulice, godine 1817. podignuta je nova kapelica Ranjenoga Isusa uz Lujzijanu. Na napuštenom groblju oko kapelice sahranjen je 7. srpnja 1858. „prvi hrvatski slikar“ Vjekoslav Karas (Antonija Kassowitz-Cvijić u „Hrvatskom kolu“ 1928.).

Kao vojnički grad i multikonfesionalna sredina u Karlovcu su podno obližnjega Strmca podignuta tri groblja: Vojničko, Pravoslavno i Židovsko. Na lokaciji današnjega Vojničkoga groblja, prema Strohalu, tamo su se „u 16. i 17. vijeku“ pokapali vojnici. Za Prvoga svjetskog rata estetsku kulisu prema naselju, osmislio je graditelj Hermann Bollé. Godine 1785. podignuto je Pravoslavno groblje, a 1816. Židovsko.

^ Jakov Šašel: Fragment vedute iz sredine 19. st. kada je Karlovac bio pretovarna luka za panonsko-jadransku trgovinu.

POVIJESNO-PROSTORNA ORGANIZACIJA KATOLIČKOGA GROBLJA

Kada je u vrijeme Josipa II. (1780–1790), cara prosvjetitelja, obznanjeno da iz zdravstvenih razloga nije dopušteno sahranjivati pokojnike u blizini gradova i naselja, karlovačka se gradska uprava našla pred zadaćom da Florijansko groblje, koje se nalazilo uz rub Tvrdave i blizu naselja Gaza – zatvori. Karlovac je tada, bez tadašnje izdvojene općine Banije, brojao oko 2 400 stanovnika, a stanovnici Banije sahranjivali su svoje mrtve u Hrnetiću.

Za neveliku lokaciju novoga groblja određeno je zemljište podalje Dubovca, naselja koje je pri kraju 17. st. imalo 40-ak kuća i oko 170 stanovnika, u podnožju Uzdihovca i nedaleko brda Strmac, u vrijeme osnivanja groblja smješteno između povijesnih cesta, Karoline i Lujzijane koje su povezivale obalu plovne Kupe s Rijekom.

Kraj mjesta odabranoga za novo Katoličko groblje bila je, prema Borisu Morsanu st. od 1780-ih podignuta bolnica-ubožnica. Projektirao ju je znameniti gradski inženjer Josip Stiller. Ta je građevina godine 1817. zbog derutnosti – napuštena. (Morsan navodi da su tih godina, Karlovčani „pritisnuti osobnim brigama, postali apolitični, izgubili smisao za opće dobro“). Uz bolnicu-ubožnicu, dade se zaključiti, bilo je i zapušteno bolničko-ubožničko groblje, na kojemu je 23. listopada 1820. sahranjen prvi pokojnik. Kroničar je zabilježio „Georgius Koschnad, star 45 godina, po zanimanju „historiae artis magister“. Uzimajući u obzir da su na obližnjoj lokaciji već uspostavljena dva groblja (Vojničko i Pravoslavno), tokom

▲ Fragment katastarske karte Karlovca iz 1862.
Primorska ulica (1), kapelica Svih svetih (2), grobnica Hančević (3), pretpostavljena mrtvačnica iz vremena uspostavljanja groblja, te današnje groblje (4).

vremena, za neke je Karlovčane, „Dubovac“ postao sinonim za groblje.

Prema knjizi „Karlovačka groblja“, autora Radovana Radovinovića i Zvonimira Gerbera, (Zelenilo, Karlovac, 2007., str. 17/18) groblje je, položeno uz Nemčićevu ulicu, na prostoru današnjeg „Polja 1“. Osnovano se može pretpostaviti da su pokojnici sahranjivani bez reda, što je prijetilo brzim popunjenjem, pa je 1829. prošireno za jedno jutro (5 754 m²) na današnja polja „2“, „4“ i „5“.

O izgledu groblja iz rane faze njegova postojanja svjedoči i nedatirana veduta Jakova Šašela (1832-1903) nastala kasnih 1860-ih ili ranih 1870-ih godine. Očigledno je da se još uvijek s prostorom nije raspolagalo racionalno, da je groblje bilo raštrkano. To je vjerojatno bio razlog što se neke od uglednih pokojnika u prvo vrijeme postojanja groblja nije sahranjivalo na „novome“ groblju nego na starim mjesnim grobljima. Primjerice, Nikola Šebetić, dobrotvor karlovačke bolnice, sahranjen je 1844. na groblju uz crkvu Majke Božje Snježne.

^ Jakov Šašel, Katoličko groblje, s kraja 1860-ih ili početka 1870-ih.

Izgled groblja radikalno se mijenja kada su tri velikaške porodice, u drugoj polovini 19. st. odlučile graditi mauzoleje koji i danas svjedoče o ekonomskoj snazi grada u 19. st. Od sredine 18. st. Karlovac kao grad na rijeci Kupi, velika je preto-varna luka u trgovačkoj razmjeni između Jadrana i žitorodne Panonije. Mauzoleje obitelji Vranczyany (v. str. 27), Türk (v. str. 28) i Turković (v. str. 30) podigli su najmoćniji Karlovčani – iz kapitala stečenoga u razdoblju procvata grada, prije izgradnje željezničke pruge Zagreb – Rijeka, jer tada u Karlovcu prestaje konjunktura uzrokovana povoljnim trgovačkim položajem. (Tragovi ekonomskoga potencijala Karlovca uočljivi su i na Pravoslavnome i na Židovskome groblju.)

Za prostornu organizaciju zapadnoga dijela groblja posebno značenje ima monumentalni mauzolej porodice Türk, smješten nasuprot kapele Svih svetih koja u to vrijeme dobiva svoj današnji izgled, jer od tada prostor ispred mrtvačnice poprima oblik ljevkastoga trga, što je pridonijelo funkcionalnosti i budućemu razvoju.

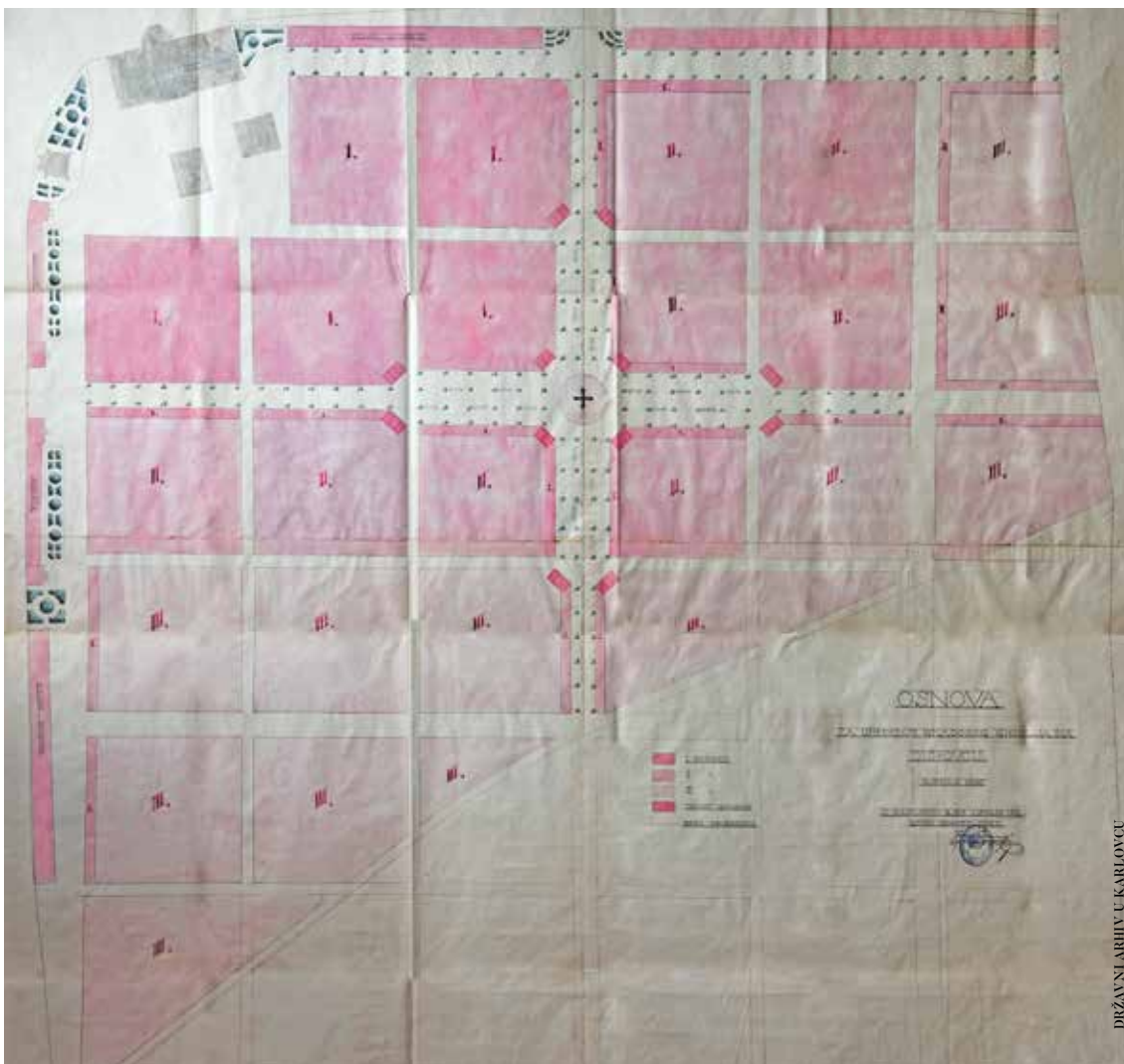
Kad su na zagrebačkome Mirogoju otvorene prve arkade 1885. ta je gradnja, izvan svake sumnje, pozitivno djelovala i na karlovačko Katoličko groblje. Godine 1899. u Karlovcu se pojavljuje August Posilović, poduzetnik i umjetnik, neko vrijeme crtač kod Hermana Bolléa, arhitekta koji gradi Mirogoj. Posilović, predviđajući rast Karlovca u 20. st., upozorava da se s prostorom groblja još uvijek neracionalno raspolaže i nudi projekt „za XX. stoljeće“. Bilo bi multikonfesionalno, izvedeno kao „arkade od cement betona u hrvatskom stilu“. Karlovac nije bio u mogućnosti prihvatiti realizaciju razvoja groblja, zbog prioritarnijih komunalnih aktivnosti (električna struja, vodovod i kanalizacija).

Radi očuvanja intimnosti grobljanskog prostora, pojavio se problem kvalitetne ograda od dviju cesta kojima je ono bilo omeđeno (Primorske,

povijesne Karoline; i Nemčićeve koja spaja Karolinu i Lujzijanu). Prema Primorskoj cesti podignute su samo tri grobnice koje ujedno tvore i ogradu (Kovačić, Žugčić, Crnobrat), dok su na zapadnoj međi, prema Nemčićevoj ulici, takve grobnice obitelji Hančević, Tomšić, Mataković, Kirin i Tuškan koja se ističe bogatstvom dekorativne arhitektonske profilacije (v. str. 13).

Osnovano se može pretpostaviti kako su i „Propisi za grobara“ iz godine 1899., doneseni (preneseni) iz većega i bolje organiziranoga groblja – Mirogoja. Objavljeni su u „Karlovačkom glasniku“ pod naslovom „Propisi za grobara na gradskom groblju u Dubovcu“. Njegove su obaveze regulirane u 24 paragrafa kojima se određuje način obavljanja ukopa, ekshumacije i održavanja groblja. Za svaki dio groblja (podijeljenoga u četiri razreda, od kojih je četvrti tzv. „bogečko groblje“), grobar mora voditi posebnu knjigu. Reguliran je odnos prema strankama i prema Gradu kao poslodavcu, zabranjeno je sahranjivanje bez reda, „grobni humci imaju biti svi jednako dugi, te im uže stranice imaju biti u istoj ravnoj crti i paralelne“ i drugo.

Propisi određuju dosta zabrana. „Premještanja lješina je zabranjeno, osim ako to dopusti Gradsko poglavarstvo. Kad se ekshumacija obavlja, obavlja se uz prisustvo zdravstvene službe. Grobar ne smije na groblju „saditi ni povrća ni drugoga bilja, koje se upotrebljuje za hranu ljudi, a privatnici ne smiju veliko drveće saditi na grobove bez dozvole gradskog poglavarstva“. Osim toga grobaru se zabranjuje upotrebljavati „tvorivo“ (građevni materijal) opeke, kamenje, cijele spomenike, „bilo povodom novih gradnji, bilo razaranjem propalih spomenika, već ima takvo tvorivo skladiti na mjesto za tu svrhu određeno te ga točno popisati“. Posljednji paragraf propisuje da grobar „ima obavješćivati stranke o svem, što se tiče grobovah, te imade biti uljudan sa svakim koji groblje posjeti. Osobe sumnjive, skitalice i

^ Nacrt za uređenje groblja iz 1912. Sastavili Julijan Jamnický i Alfred Kappner (HR-DAKA).

prosjake ima grobar odstraniti ne samo s groblja već i od ulaza u groblje, ako bi se tamo sakupljali.“

Godine 1910. Karlovac ima 16 112 stanovnika i Katoličko groblje površine od 1,68 ha. Bilo je očigledno da će groblje biti brzo popunjeno.

Prvu regulatornu osnovu iz 1912. godine za gradsko groblje na Dubovcu ovjerava kao inženjer gradskoga građevinskog ureda Julijan Jamnický. Prema nacrtima i izrađenoj dokumentaciji, u suradnji s Alfredom Kappnerom, prikazana je produljena površina, i na strani Primorske i na strani

▲ Katoličko groblje ispod Staroga grada Dubovac (X). Snimljeno oko 1905. godine.

Nemčičeve ulice, s punom zidanom ogradom, perforiranom arkadama i nišama, s razdjelnim poljima prema unutrašnjosti, a sve oplemenjeno zelenilom. Ozbiljno se promišljalo o realizaciji Posilovičeva plana „za XX. stoljeće“. Projekt nije realiziran, 1914. započeo je Prvi svjetski rat, a kako je u ratu

Karlovac bio „grad bolnica“, s mnogo umrlih ranjenika, prioritetom je postalo uređenje Vojničkoga groblja. Ipak godine 1916. Gradsko poglavarstvo otvara raspravu o proširenju Katoličkoga groblja, prema Supilovoj na istok, i Marmontovoj aleji na sjever, ima dovoljno prostora.

▲ Pogled sa Staroga grada na dio groblja između Primorske ulice (1) i Marmontove aleje (2), naselje Dubovac i središte Karlovca. Snimljeno kasnih 1948-ih godina.

^ **Grobница obitelji Kappner** (treća s lijeva, V/62) podignuta 1922., u vrijeme kada je taj dio groblja bio pusti prostor. U nju je gradski inženjer Alfred Kappner, da potakne gradnju grobnica čije bi zaleđe bilo i ograda od ceste, prenio posmrtno ostatke svojega oca sahranjenoga 1890. god.

Takvo će se proširenje (za 1,62 ha), ostvariti 1919. za Kraljevine SHS. Tada Alfred Kappner, umirovljeni gradski inženjer, u namjeri da na tome dijelu potakne podizanje grobnica (po uzoru na one koje su u 19. st. izgradile obitelji Kovačić, Žugčić i Crnobrat), prema Primorskoj ulici, podižu obiteljsku grobnicu čija će poledina ujedno imati funkciju ograde. Zbog toga on prenosi posmrtno ostatke svojih predaka, a godine 1922. u toj je grobnici i on pokopan. Nažalost, drugi građani koji su svoje pokojnike sahranjivali na rubu Primorske ulice očito nisu imali mogućnosti nastaviti ono što je sugerirao Alfred Kappner.

Zbog nagloga razvoja grada poslije Drugoga svjetskog rata, ukupna površina Katoličkoga groblja od 3,3 ha za gradsko stanovništvo (1971. godine oko 34 000) brzo će postati nedovoljna. Projekt za novo karlovačko multikonfesionalno groblje (Jamadol) napravljen je 1981., a groblje je završeno 1989. godine. Katoličko groblje na Dubovcu zatvoreno je 1988. godine. Zakašnjenje u otvaranju novoga groblja uzrokovalo je devastaciju obližnjih groblja: Vojničkoga i Židovskoga.

TIPOLOGIJA

Kao što je na grobljima uobičajeno, i na karlovačkome rimokatoličkom groblju nalazimo sve karakteristične tipove grobova i nadgrobnih spomenika, od mauzoleja, obeliska, stela, edikula, križeva, cipusa, samostalnih ili s arhitekturom vezanih skulptura. Uslijed promjene potreba, mogućnosti investitora i mode, s vremenom je nastao heterogeni zbir tipologija, stilova i kvalitete u kojemu prevladavaju visoke stele, a dominiraju mauzoleji. Velik broj sačuvanih stela formirao je gustu akromatsku šumu vertikalā, danas prepoznatljivu sliku groblja kojemu dominira skupina impozantnih mauzoleja s kapelom Svih svetih u

njihovoj pozadini. Složene na blagoj uzvisini kojom započinje uspon dubovačkoga brda, vertikalē kao da svojim usmjerenjem upućuju na vrh gdje se nalazi Stari grad Dubovac s obližnjom baroknom crkvom Majke Božje Snježne.

Tipološki najzastupljenije su visoke **stele** s piramidalnim gornjim dijelom, dok su one s lučnim završetkom rjeđe. Najčešće nemaju izražajnija stilska obilježja, a pripadnost stilu i vremenu odaju im tek profilacija, dekoracija, tip slova, fenjeri, kandela-bari i ograde. Učestalo se koriste od kraja 19. st. sve do današnjih dana.

▲ Trg omeden mauzolejima (Vranyczany, Türk, Turković i Hoffmann) te kapelom Svih svetih – mjesto je ispraćaja pokojnika.

▲ Zidne grobnice uz Primorsku ulicu.

Grobna arhitektura je zastupljena s mauzolejima plemićkih i veletrgovačkih karlovačkih obitelji Vranyczany, Türk, Turković i Hoffmann koji svojim položajem na ulaznome dijelu groblja s kapelom Svih svetih oblikuju manji trg – mjesto dolaska i ispraćaja u historicističkom ambijentu. Impresivni mauzoleji izrazite su povijesne, arhitektonske, estetske i kulturno-umjetničke vrijednosti, ne samo zato što su izraziti primjerci stilova druge polovice 19. i početka 20. st. i što su projekti tada vodećih graditelja i arhitekata kao što su Herman Bollé, Kuno Waidmann, Otto von Hofer, Franjo Klein, već i stoga što svjedoče o društvenome statusu svojih vlasnika, a time i značaju grada Karlovca na razmeđu stoljeća. Istaknuti monumentalnošću u svim vizurama groblja, njegov su simbol i zaštitni znak.

Zidne poluukopane grobnice su smještene u rubnim grobnim poljima, po uobičajenom grobljanskom urbanizmu po kojemu se ogradni zid koristi kao dio oblikovanja groba. Uz međe groblja, uz Primorsku i Nemčičevu ulicu, arhitektonski oblikovano i raščlanjeno zide dio je grobnica obitelji Kovačić (V), Žugčić (V/5), dubovačkih svećenika s monsinjorom Marijanom Radanovićem (V/29), franjevaca s istaknutim Đukom Bencetićem (V/23), gradskoga inženjera Alfreda Kappnera (V/62), obitelji Tomšić (I/21), Mataković (I/22), Kirin (I/24) i doktora Živka Tuškana (I/23). Značajne su s urbanističko-arhitektonskoga aspekta, jer oblikovanjem u varijaciji arhitektonskih redova ujednačenih gabaritima barem dijelom na kvalitetan način ograđuju parcelu groblja.

▲ Zidne grobnice uz Nemčičevu ulicu.

Spomenici u obliku **edikule** pojavljuju se u većem broju u standardnoj formi niše omeđene stupovima koji nose zabat, dok je u dubini niše natpisna ploča. Ističe ih estetika, mirnoća, i elegancija, kao i izbor materijala od kojega su izrađivani. To je najčešće crni švedski granit koji je zbog mogućnosti postizanja visokoga sjaja bio etetski prihvatljiv materijal. Vremenski i stilski ovi spomenici uglavnom pripadaju art décou, a najvredniji primjeri su grobovi dr. Ivana Haslingera (II/100), obitelji Radović (I/133) i Vranić, Preć (X/9).

Učestali na europskim grobljima, **cipusi** – nadgrobni spomenici u obliku valjka ili stupa u Karlovcu obilježavaju samo dva groba. S elementima uobičajene grobljanske simbolike – prelomljenoga stupa kao simbola prekida mladoga života na grobu tridesetogodišnjega slovenskog pisca Valentina Mandelca (IV/56) i urne na stupu na grobu obitelji Modrušan (VII/15).

▲ Cipus na grobu Valentina Mandelca (IV/56).

▲ Grob Žučak, detalj (II/135).

Iako je **skulptura** zapostavljena u odnosu na ostale forme, njezini rijetki primjeri pokazuju kvalitetu izrade manjih i većih umjetničkih dometa, a pojedini se ubrajaju u vrhunska umjetnička djela. Uobičajene teme tugujuće žene naslonjene na križ ili postament te anđela s pripadajućim atributima na grobovima obitelji Jordan (I/6), Vrbanić (I/101), Jelenc/Huljev (II/234), Žučak (II/135), Trstenjak (II/209) razrađene su u kvalitetnim obrtničkim djelima izrađenima od mramora u radionicama iz susjednih gradova i zemalja.

- Detalj s grobnice Jelenc (danas Huljev), djelo je bečkog klesara Eduarda Hausera (II/234).

▲ Grob obitelji Trstenjak, detalj (II/209).

▲ Tomislav Ostoja: Bista Ličo (Ivica Stilinović) (VII/187).

Zanimljivo je da se karlovački klesari nisu upuštali u izradu skulptura. Skulpture izrađene od bronce potpisane su velikim hrvatskim kiparskim imenima. Tako je skulptura genija na grobu gradonačelnika Banjavčića (II/187) valorizirana kao najuspješnije djelo kipara i medaljera Ive Kerdića, a novijemu vremenu pripada bista Ivica Stilinovića (VII/187), rad akademskoga kipara Tomislava Ostoje.

Izdvojena od formiranih grobnih polja, postavljena da dekorativno obilježi ulaz na groblje je

skulptura „Umorni putnik“. Tipska je forma teme umornoga hodočasnika koji odmara oslonjen na križ, kakva se kao nadgrobno obilježje pojavljuje na povijesnim grobljima, ponekad u izvedbi značajnih kipara, uglavnom u posljednjoj četvrtini 19. st. Kameni postament je, kao i u karlovačkome primjeru, uvijek visok, s profilacijama, izduženoga šesterokutnog tlocrta, a skulpture se neznatno razlikuju tek u obradi detalja i fizionomiji.

< Skulptura
"Umorni putnik"
– ilustracija
teme umornoga
hodočasnika oslo-
njenoga na križ.

Mala plastika zastupljena je s nekoliko brončanih portretnih medalja i portreta u reljefu. Kao djela umjetnički ravnopravna punoj skulpturi ovdje su prikupila zavidan fond čiji su autori hrvatski akademski kipari Kosta Angeli Radovani, Želimir Janeš, Ivan Sabolić, Šimo Klaić, Marijan Glavnik, Zdravko Brkić, Pero Kurobasa te karlovački kipari-amateri Dragutin Laškarin, Nedjeljko Fak, Lidija Maček Stanić. Portret karlovačkoga trgovca i posjednika Antona Pirechnigga (I/114) pripisuje se znamenitome hrvatskom kiparu Ivanu Rendiću (Imotski, 1849. – Split, 1932.)

◀ **Ivan Rendić:** Portret Antona Pirechnigga (I/114).

Na karlovačkome groblju nalazimo radove i drugih istaknutih kipara i medaljera koji su obilježili hrvatsku povijest umjetnosti 20. st. Među njima ističu se Ivan Sabolić (Petranec, 1921. – Zagreb, 1986.), autor portreta Dragana Lazarevića (XV/512), Šimo Klaić (Stari Perkovci, 1929. – Zagreb, 1910.), autor portreta pjesnika Zdravka Pucaka (VII/344). Nadalje, portret Milice Radovinović (III/79) izradio je kipar i medaljer Zdravko Brkić. Formatom pravokutne plakete izdvaja se portret Josipa Petranovića

◀ **Kosta Angeli Radovani:** Portret Dušana Radovinovića (V/64).

<> **Želimir Janeš:** Revers (lijevo) i avers portreta Sofije Radovinović (V/64).

koji je upravo u grobljanskoj plastici ostvario najveći i najznačajni dio svojega opusa, a ubrzo nakon izrade portreta, 1901. godine u karlovačkome perivoju izveo spomenik povjesničaru Radoslavu Lopašiću. Od ostalih reljefnih portreta na karlovačkome groblju ovaj se izdvaja materijalom. Rendić portret Pirechnigga radi u mramoru, meko modelirajući realistički portret pokojnika u poluprofilu. Jedan od najvećih hrvatskih kipara 20. st. Kosta Angeli Radovani (London, 1916. – Zagreb, 2002.) na groblju radi portret Dušana Radovinovića, a kipar i medaljer Želimir Janeš (Sisak 1916. – Zagreb, 1996.) Sofije Radovinović (V/64), oba u baljefu, s gotovo verističkim detaljima.

(XIX/88) kojim je suvremeni kipar Marijan Glavnik s minimumom pojedinosti i stiliziranim detaljima prikazao realistični izgled pokojnika te u dizajnerskoj maniri u kompoziciju ukopio natpis. Recentan primjer je lik Krista na grobu Sorko (VIII/266), autora Pere Kurobase. Franjevački svećenik, humanist i dobrotvor, naročito karlovačke sirotinje, Đuka

Bencetić (Požega, 1881. – Karlovac, 1940.) pokopan je u zajedničkoj grobnici franjevaca, a karlovački autodidakt Dragutin Laškarin (Glina 1884. – Karlovac 1965.) obilježio ga je karakternim portretom prikazavši ga u simbolu njegova zvanja – svećeničkome

◀ **Marijan Glavnik:** Portret Josipa Petranovića (XIX/88).

< **Nedjeljko Fak:**
Portret Stjepana
Hreljca (XIX/148).

habitu. Na grobu obitelji Zaborski (XV/439) nalazi se portret u ovalu koji je izradila Lidija Maček Stanić, a na grobu Hreljac (XIX/148) portret autora Nedjeljka Faka (Ogulin 1931. – Karlovac 1991). Ovu skupini pripada i portret gradonačelnika Gustava Modrušana (I/142) u poluprofilu, u svojemu prirodnome položaju i stavu u slobodnoj realističkoj modelaciji čijega autora tek treba utvrditi.

Posebnu skupinu grobnih obilježja čine **križevi izrađeni od lijevana ili kovana željeza**. U drugoj četvrtini 19. st spomenici od lijevana željeza bili su novitet koji je ubrzo postao moda koju su prihvatili i Karlovčani pa godine 1861. „Karlovački viestnik“ reklamira prodaju nadgrobnih križeva u željezariji Mije Balaša na Baniji. Iako proizvod masovne proizvodnje, sačuvani križevi posebni su zbog unikatnosti. U maloj galeriji neostilova od neogotike do neorokoka, niti jedna kreacija nije ponovljena, a primjerci se razlikuju tek u kvaliteti izrade i razrade detalja, tako da se u jednoj varijanti, npr., doslovno upotrebljavaju motivi opletene vinove loze i hrskavice koji su tipična ornamentika oltara 17. st. Usprkos promjenama i prihvaćanju novih oblika i materijala, ova nadgrobna obilježja očuvala su se u velikome broju te je hvalevrijedna namjera vlasnika da ih zadrže uklapanjem u nova obilježja.

> **Ivan Sabolić:**
Portret Dragana
Lazarevića (XV/512).

> **Šimo Klaić:**
Portret Zdravka
Pucaka (VII/344).

> **Zdravko Brkić:**
Portret Milice
Radovinović (III/79).

> **Dragutin Laškarin:**
Portret Đuke
Bencetića (V/23).

STILOVI I RAZDOBLJA

Najstariji sačuvani grobovi pripadaju stil-
skome razdoblju **klasicizma** čiji je najek-
splicitiniji primjer nadgrobni spomenik trgovca
Stipića iz 1808. godine koji u obliku visokoga
obeliska dominira sjevernim dijelom groblja. Iz
ovog najranijeg perioda sačuvano je tek nekol-
iko obilježja. Nadgrobne ploče članova trgo-
vačkih obitelji Paulović i Kovačić (V/5) iz perioda od
1833. do 1861. godine ugrađene su u lunetarne
niše zida uz Primorsku ulicu gdje se nalazi i grob
trgovca i gradonačelnika Antona Čopa iz 1858.
godine (V/2). Klasicistički je određen i spomenik
Ivanu Bunjevcu (II/140), utemeljitelju „Karlovač-
kog ilirskog čitanja društva“ koji je Matica ilirska
1845. podigla u obliku masivnoga stupa s ukle-
sanim stihovima i obiteljskim grbom.

Bidermajer, koji se kao srednjoeuropska izvede-
nica klasicizma sa svojim romantično-melankolič-
nim sadržajem najbolje izrazio upravo u oblikova-
nju nadgrobnih spomenika predstavlja spomenik
trgovačke obitelji Minisdorfer (II/110).

Brojčano i kvalitativno na groblju je najzastuplje-
niji **historicism**. Osim što je zauzeo najveći dio
grobllanskoga umjetničkoga fonda, zaslužan je da
dubovačko groblje posjeduje najreprezentativ-
nije i najvrijednije primjere memorijalnih arhitek-
tonskih rješenja. U periodu od šezdesetih godina
19. st. pa sve do dvadesetih godina 20. st. izmje-
njuju se neogotičke, neobarokne, neobizantske
i neoklasične kreacije u mauzolejima, stelama i
zidnim grobnicama s popratnom grobnom opre-
mom kao što su ograde od kovana željeza, ručke

▲ Klasicistički spomenik Ivanu Bunjevcu (II/140).

za dizanje, kandelabari i fenjeri. Ograđeni obelisk bilježnika i odvjetnika Stanka Tkalca (II/194), s kraja 19. st. s karakterističnim lavljim šapama koje nose piramidalni volumen obložen bogatom neobaroknom dekoracijom kvalitetan je primjer ovoga razdoblja.

▲ Grob Stanka Tkalca (II/194).

Simbolizam je kao veliko razdoblje hrvatskoga kiparstva dao remek-djelo u spomeniku gradonačelnika Ivana Banjavčića (II/187) u kojemu je kipar Ivo Kerdić u dinamici pokreta ujedinio emociju i simbol.

Secesija, iako plodna u produkciji grobljanske umjetnosti, u Karlovcu je ostavila tek nekoliko primjera, za razliku od **art décoa** koji je dvadesetih godina 20. st. ostvario impresivan broj univerzalno dekorativnih nadgrobnika privlačne estetike u prevladavajućemu crnome ulaštenom granitu. Jedan od primjera je stela s karakterističnim reljefno istaknutim križem pri vrhu i bočnim fenjerima ujednačene gradacije volumena na grobu obitelji Polak (IV/116).

U vrijeme **Moderne**, između dva svjetska rata grade se grobnice karakteristične horizontalne kompozicije kojom se polako napušta vertikala prethodnoga stilskog razdoblja, a na simetričnom uravnoteženom volumenu nalaze se decentni dodaci u obliku vaze ili plamena izrađeni u bronci, čija se zelena prirodna patina efektно ističe na crnome uglačanome granitu. Uz grobnice ljekarnika Aurela Borovečkog (IV/27) te gradonačelnika Gustava Modrušana, značajan primjer je grobnica učitelja i gradonačelnika Petra Gjuriševića (I/99) (Đurđevac, 1865. – Karlovac, 1948.), koju je autor zamislio u formi stiliziranoga kreveta s niskom natpisnom pločom u obliku uzglavlja i zaobljenom pokrovnom pločom na kamenoj bazi. Grobnice se grade prema projektima uz uobičajenu birokratsko-građevinsku procedu. Građevinskom dozvolom određuje se „gdje će se graditi, da se gradnja imade povjeriti osobi koja posjeduje propisno osposobljenje, čije se ime kao i početak gradnje imade prijaviti najkasnije 24 sata prije početka gradnje, da se ne smiju oštetiti susjedne grobnice“, a prije upotrebe uvjetuje se pribavljanje uporabne dozvole. Pokazatelj je to koliko je briga o izgledu groblja bila ravnopravna s organizacijom i brigom o samome Gradu, bez obzira na to je li se koristio

▲ Art déco stela na grobu Polak (IV/116).

skicozni nacrt ovlaštenoga zidarskog majstora, klesara ili razrađeni projekt građevinskoga inženjera. Svoj trag u projektiranju i izvedbi na groblju ostavio je niz karlovačkih graditelja i arhitekata kao što su Dragutin Dvornik, Filip Heksch, Ante Draganić, Dragan Blazina te zidarskih majstora među kojima su Franjo Toplak i Slavko Veble.

Brojčano najzastupljenija su nadgrobna obilježja koja su izradile karlovačke radionice Rudolfa Neuholda i Mane Tatalovića, obje smještene u tadašnjoj Riječkoj ulici, glavnoj prometnici koja vodi na groblja. Dokumenti spominju radionice u posljednjoj trećini 19. st. od kada datiraju i njihovi najstariji grobni spomenici. Njihovo se djelovanje proteže kroz nekoliko stilskih razdoblja u kojima su izvele cijeli niz piramidalnih stela s historicističkim i art déco obilježjima, kao i bez stilskih elemenata, manjih art déco spomenika tipa edikule te jednostavnih ploča bez dekoracije. Iako su spomenici tipski, među njima ima klesarskih remek-djela kao na dvojnome grobu

▲ Modernistička grobnica Gjurišević (I/99).

^ Karlovačka klesarska radionica Tatalović: Grob obitelji Muc (II/218).

odvjetnika Gustava Kornitzera s početka 20. st., rad iz Neuholdove radionice (II/184). Radionica Tatalović dala je nešto bogatije kreacije u spomenicima na grobu trgovca Slavoljuba Ritonije (I/34) i obitelji Muc (II/218) gdje se u dekorativnim elementima naziru tragovi secesije. Mali opus ostvario je karlovački klesar Juro Gašparović u prvoj trećini 20. st. s tek nekoliko spomenika, dok je u klesarskom poduzeću Paška Peručića iz Karlovca četrdesetih godina 20. st. izrađen niz obilježja s natpisnim pločama tipa uzglavlja u pojednostavljenim oblicima naslijeđenima iz međuratne Moderne. Prema mogućnostima i afinitetu narudžbe se šalju i u Zagreb, Graz i Beč od kuda je dopremljen veći broj kvalitetnih rješenja.

Tako je vodeća zagrebačka klesarsko-kiparska radionica Jaroslava Streche od početka 20. st. u Karlovcu postavila desetak nadgrobni obilježja

dojmljive estetike među kojima se ističu spomenici obitelji Lukinić (V/1), Badovinac (I/121), Malović (II/136), Miculinić (II/233). Produktivna zagrebačka radionica Ljudevita Pierottia na prijelazu 19. u 20. st. za karlovačko groblje izradila je desetak spomenika. Među ljepšima su bogato dekorirana historicistička stela iz 1888. godine na grobu Cecilije German (II/198) i art déco stela okružena postametima za fenjere u dvobojnoj kompoziciji na grobu Amon, Bledšnajder (I/25). Uz radove klesara Strešnjaka, koji je izveo stelu trgovca Antona Pirechnigga (I/114) i edikulu književnice Dragojle Jarnević (I/5), zagrebački import je i spomenik gradonačelniku i političaru Josipu Vrbaniću (I/101), autora Ignjata Franza, klesarsko-kiparskoga majstora, dugogodišnjega profesora na Obrtnoj školi u Zagrebu koji je 1879. godine s Hermanom Bolléom iz Beča preselio u Zagreb gdje je sudjelovao u izradi klesarske dekoracije katedrale i

< Zagrebačka
klesarska
radionica
Pierotti: Grob
Cecilije German
(II/198).

Umjetničkoga paviljona. Austrijske radionice zastupljene su sa četiri spomenika. Franz Grein, štajerski klesar iz radionice Grein osnovane u Grazu 1857. godine, koja je krajem 19. st. prerasla u jednu od najznačajnijih kamenoklesarskih i kiparskih radionica, danas s internacionalnim značajem, autor je arhitektonsko-skulpturalnoga spomenika gradonačelniku Jordanu (I/6). Bečki klesar Eduard

Hauser, koji je sudjelovao u formiranju bečkoga Ringa, a autor je i nebrojenih nadgrobnih spomenika bečkih povijesnih grobalja, potpisao je izradu velebnoga spomenika trgovačko-tvorničarske obitelji Jelenc (II/234), kojega krasi skulptura anđela. Usamljeni primjer spomenika čiji autor je slovenski klesar je obilježje Vranić, Preč (X/9), art déco, djelo autora Karla Kocijančiča iz Maribora.

^ Zagrebačka klesarska radionica Pierotti: Art déco stela na grobu Amon, Bledšnajder (I/25).

^ Zagrebački klesar Strešnjak: Grob Pirechnigg (I/114).

NAJZNAČAJNIJE
GRAĐEVINE I GROBOVI

KAPELA SVIH SVETIH

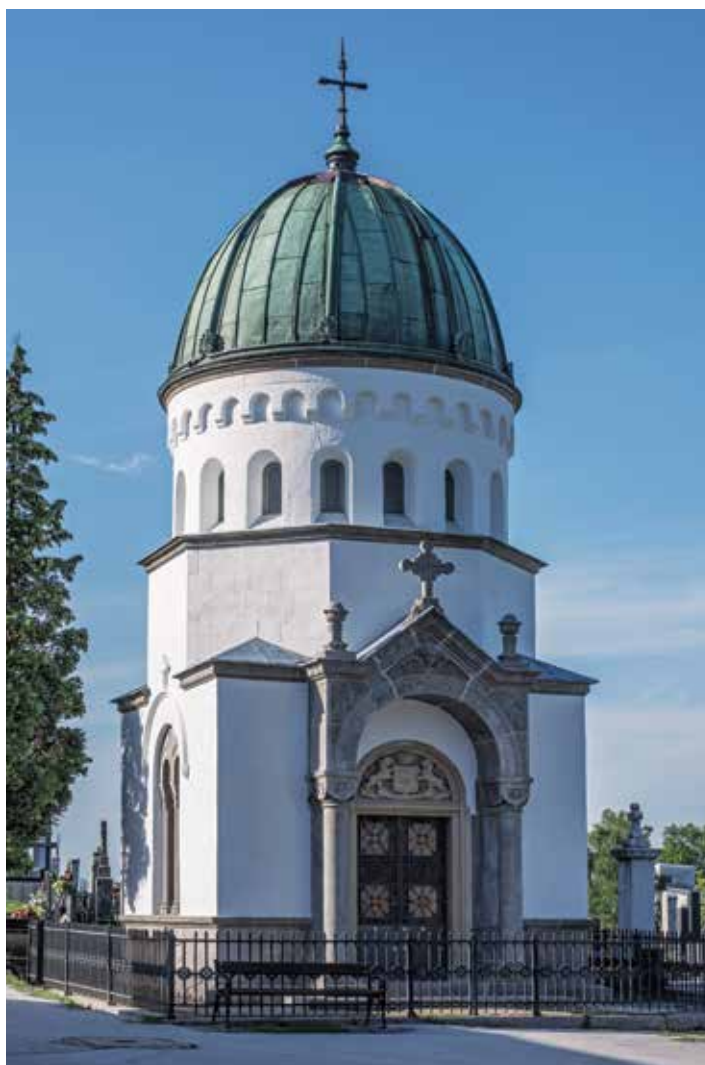
Današnji izgled kapela je dobila 1871. i krajem 19. st. kada je zgrada ubožnice i bolnice s kapelom sv. Mihovila dograđena i adaptirana. Ujedinjuje sakralnu i utilitarnu funkciju, pa u trodijelnoj podjeli unutrašnjega prostora sadrži središnju kapelu, dok su bočne prostorije u funkciji mrtvačnice i stana grobara. Kapela, iako skromna veličinom, čuva bogatu opremu: glavni oltar s oltarnom palom „Svi sveti“, historicističke drvene klupe i klecala sačuvana iz nekadašnje dubovačke bolničke kapelice časnih sestara i pozitiv smješten na koru. Povijesni pozitiv prema istraživanjima prof. Emina Armana mogao bi biti djelo karlovačkoga graditelja orgulja Johanna Heilingera iz prve polovice 19. st., s još baroknom koncepcijom zvuka, a osim visoke organonoške vrijednosti ima i kulturološku, jer je njegovim smještanjem u kapelu karlovačko građanstvo rimokatoličke ispovijesti izrazilo htijenje da svoje pokojnike isprati zvukom orgulja. Zidni oslik unutrašnjosti kapele 1892. godine izveo je crkveni slikar Marko Antonini (Gemoni 1849. – Zagreb 1937.) u duhu akademskoga realizma.

^ **Kapela Svih svetih s mrtvačnicom.** Iako skromna veličinom, kapela čuva bogatu opremu: Glavni oltar s oltarnom palom „Svi sveti“, historicističke drvene klupe i klecala sačuvana iz nekadašnje dubovačke bolničke kapelice.

MAUZOLEJ OBITELJI VRANYCZANY

Mauzolej je impozantna građevina podignuta u neobizantskome stilu i kao takva jedinstven primjer karlovačke povijesne gradnje. Građevina kvadratnoga tlocrta pokrivena je kupolom koju nose oktogonalna baza i visoki tambur čiji niz prozorskih otvora pruža osvjettljenje unutarnjega prostora opremljenoga historicističkim inventarom upotpunjenim oltarnom kompozicijom smještenom u središnjoj niši. Bogati unutarnji zidni oslik s fitomorfnim motivima uobičajen je za posljednju četvrtinu 19. st. i, iako do sada njegovo autorstvo nije utvrđeno, kvaliteta oslika, kao i povezanost investitora s tada vodećim hrvatskim slikarima, kojima su često bili pokrovitelji i mecene, ukazuju na značajno slikarsko ime. Glavni portal u čijoj je luneti u visokom reljefu prikazan obiteljski grb s geslom obitelji „Fratrum concordio“ naglašava istaknuti natpisni zabat nošen s dva stupa. Stupovi sa zabatom klesani su od kamena, kao i bife bočnih pročelja, ustakljene vitrajem. Izniman su primjer umjetničkoga obrta vratnice izrađene od kovana željeza s monogramom. Mauzolej je sagrađen oko 1870. godine, pretpostavlja se prema projektu bečkoga arhitekta Otta von Hofera koji je za Ljudevita, Dragana i Vladimira Vranyczanyja u Zagrebu i okolici projektirao četiri zgrade među kojima su današnje zgrade Moderne galerije i Arheološkoga muzeja. Pretpostavka dr. sc. Marine Baga-rić je da je građevina djelo graditelja Franje Kleina. U mauzoleju koji ujedinjuje sakralnu i sepulklarnu formu pokopano je dvadeset članova karlovačke grane plemićke obitelji Vranyczany, obitelji znamenitih iliraca, društvenih radnika, tvorničara i veletrgovaca.

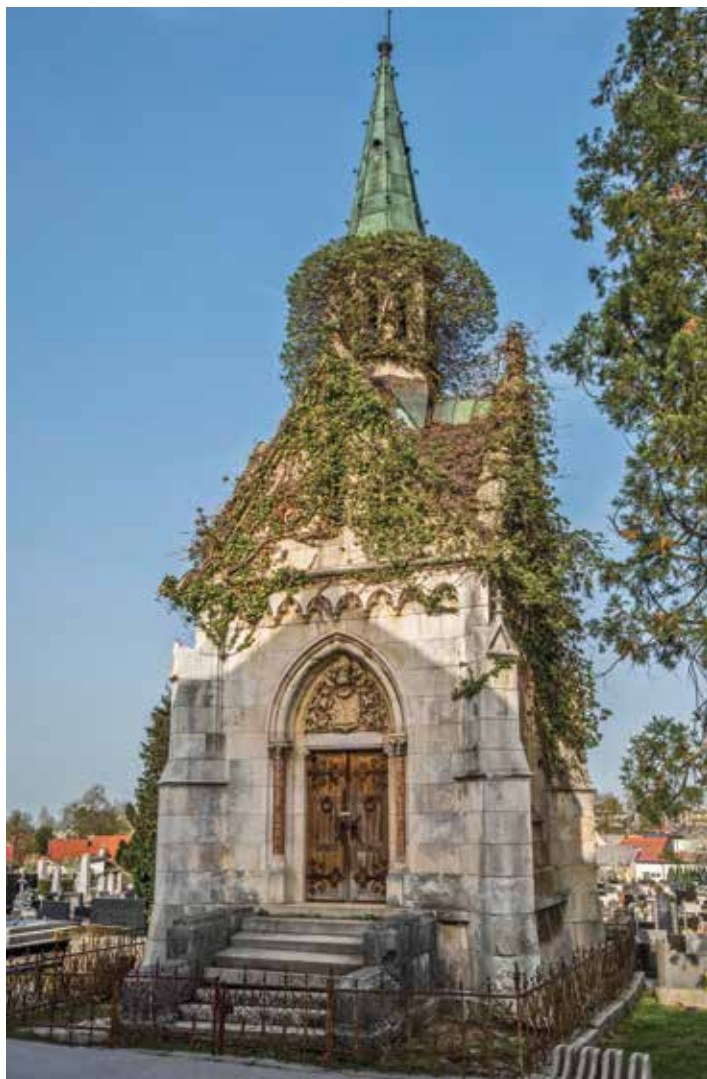

▲ Neobizantski mauzolej karlovačke grane obitelji Vranyczany (II/O).

MAUZOLEJ OBITELJI TÜRK

Monumentalnu neogotičku građevinu za veleposjednika i trgovca Franju Ksavera Türka (St. Gothardt 1800. – Karlovac 1889.) i njegovu ženu Katarinu rođ. Jakšić, 1892. godine projektirao je njemački arhitekt Kuno Waidmann (Tigerfeld 1845. – Graz 1921.), autor značajnoga i utjecajnoga opusa historicističke gradnje u Hrvatskoj. Prema karakteristikama arhitektonskoga oblikovanja koje pokazuju kompatibilnost Bolléovih graditeljskih izvedbi, moguće je kako je u projektiranju sudjelovao i Herman Bollé (Köln, 1845. – Zagreb, 1926.), jedan od najvažnijih i najpoznatijih hrvatskih arhitekata uopće. Prema dr. sc. Draganu Damjanoviću mauzolej se ubraja u red najuspjelijih sepulkranih građevina sagrađenih u

Hrvatskoj krajem 19. st. Građevina je kvadratnoga tlocrta, pokrivena lomljenim krovom sa zabatima na sve četiri strane i izduženim tornjem s lanternom. Unutarnji prostor je oslikan koloristički bogatim zidnim oslikom, a natpisne ploče ugrađene u zidove navode imena Franje Ksavera Türka, Katarine Türk, Franje Ksavera Türka ml. i Franje Aurela Türka koji su u mauzoleju i ukopani. U vanjskome oblikovanju upotrijebljen je niz neogotičkih karakterističnih elemenata od fijala, slijepih arkada, vodoriga za odvod kišnice, bifora i kontrafora. Klesani portal sa zašiljenom lunetom ispunjenom grbom obitelji u visokom reljefu nošen je stupovima od crvenoga mramora, uz vitraje, jedinim kolorističkim akcentom.

▲ Neogotički mauzolej obitelji Türk.

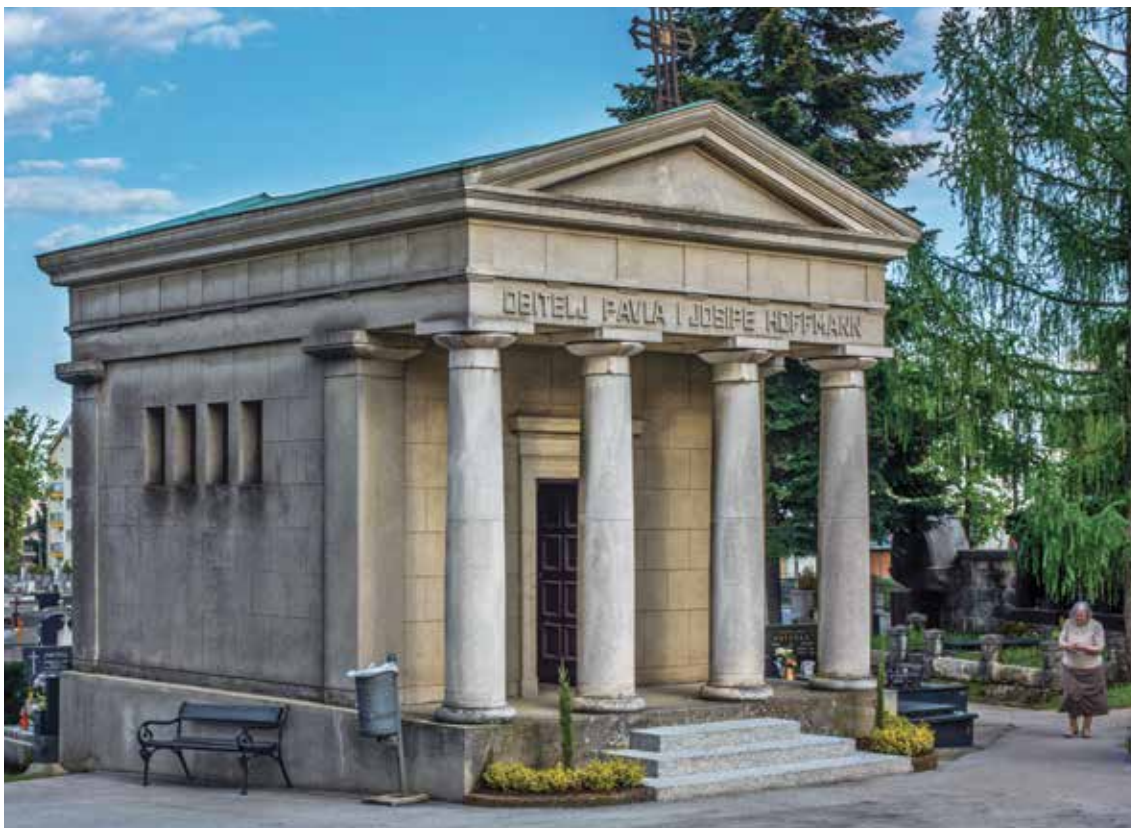
▲ Dekorativna plastika – vodoriga.

MAUZOLEJ OBITELJI HOFFMANN

Mauzolej je za krojačku karlovačku obitelj Pavla i Josipe Hoffmann sagrađen 1929. godine prema projektu zagrebačkoga građevinskog inženjera Elemira Treppera. Gradnju je izveo Julijan Jamnicky, karlovački graditelj i suvlasnik građevinske tvrtke Kabalin–Jamnicky. Mauzolej je sagrađen u obliku prostila, antičkoga hrama s trijemom na pročelju koje formiraju četiri kamena stupa toskanskoga reda koji nose grede čiji friz sadrži metope i pojednostavljenu varijantu triglifa, a arhitrav je u zoni glavnoga pročelja ispunjen epitafom. U podzemnoj grobnici elegantno opremljenoga interijera pokopani su svi članovi obitelji Pavla i Josipe Hoffmann.

▲ Projekt mauzoleja Hoffmann (HR-DAKA).

▲ Mauzolej ugledne obrtničke obitelji Hoffmann.

MAUZOLEJ OBITELJI TURKOVIĆ, VUKOVIĆ

Mauzolej je za karlovačku trgovačku i brodograditeljsku obitelj Turković sagrađen sedamdesetih godina 19. st. Iako nešto skromnijih gabarita i vanjskoga oblikovanja pojednostavljenim osnovnim neogotičkim arhitektonskim elementima, značajan je primjer i s arhitektonskoga i s povijesnoga aspekta. Kao i u ostalim mauzolejima grobnica je ukopana i s ulazom u podu. U grobnici su ukopani Vjenceslav Turković (Kraljevica, 1826. – Karlovac, 1902.), veleposjednik, brodograditelj, poduzetnik, društveno aktivni cijenjeni pripadnik karlovačkoga građanskog sloja 19. st., Josipa Turković, Ivana Turković, Milivoj Turković (1881.-1884.), Ljuboslava Turković, Milivoj Turković (1896.-1943.), Jelka Turković, te obitelj Krešić. Danas je mauzolej u vlasništvu obitelji Vuković.

▲ Neogotički mauzolej obitelji Turković, danas obitelji Vuković.

GROB BANJAVČIĆ

Nadgrobni spomenik izrađen je 1913. i na groblje postavljen 1915. godine. Djelo je znamenitoga hrvatskog kipara i medaljera Ive Kerdića (Davor, 1881. – Zagreb, 1953.), koji je za karlovačku Prvu hrvatsku štedionicu 1920. izveo skulpturu sv. Barbare uklonjenu 1945. godine. Grobna skulptura se smatra jednom od njegovih najboljih javnih plastika. Prikazan je muški akt „Umirući genij“, u sjedećemu položaju, torza blago povijena u padu dok u rukama drži narodnu zastavu i baklju oslanjajući se na naslon ispisan kronogramom. Simbol je narodnoga naprezanja, koji se, prerano skršenoga tijela iznemogao ruši, držeći narodnu zastavu i baklju što simbolizira život pokojnika kao političkoga radnika, narodnoga zastupnika u Hrvatskome saboru, poznatoga po upornoj borbi za boljitak Karlovca. Jedna je od rijetkih skulptura na groblju izrađena u bronci, postavljena na visoki kameni postament. Nadgrobni spomenik posvećen je dr. Ivanu Banjavčiću (1843. – 1913. g.), odvjetniku, političaru i gradonačelniku grada od 1903. do 1908. godine, jednome od najaktivnijih i najuspješnijih karlovačkih gradonačelnika i najcjenjenijoj osobi javnoga života Karlovca na prijelazu 19. u 20. st.

▲ Grob Ivana Banjavčića, gradonačelnika i političara sa skulpturom „Umirući genij“ djelo znamenitoga kipara Ive Kerdića (II/187).

GROB MINISDORFER

Bidermajerski spomenik karlovačke trgovačke obitelji Minisdorfer klesan je u Senju, od bijeloga mramora sa središnjim karakterističnim motivom krater vaze iz koje tekstil u bogatim naborima dijelom prekriva visoki postament ukrašen nenametljivom plitkom fitomorfnom i grobljanskom dekoracijom. U drugoj četvrtini 19. st. postavljen je na grob na početku zida kojim je groblje ograđeno s južne strane, da bi 1931. godine bio premješten na današnje mjesto.

▲ Grob obitelji Minisdorfer, reprezentativni primjerak bidermajera (II/110).

GROB JORDAN

Grob Jordan jedinstven je primjer arhitektonsko-skulpturalne alegorijske figuralne grupe na groblju. Tri meko modelirane figure, osim u alegorijskome značenju ovozemaljske tuge za pokojnikom, vjere u uskrsnuće i vremena koje se vraća, melankoličnim izrazima lica i pogleda uperena prema grobu, prenose emociju duboke tuge. Postavljene su na visoke baze koje su oblikovane kao stijene iskorištene za smještaj polja s natpisima i epitafima uklesanim na hrvatskome i njemačkome jeziku. Iako tretirane kao zasebne plastike kojima raščlamba pozadinskoga odmaknutog zida daje okvire, čemu doprinose i izdvojeno oblikovane pokrovne ploče, izbalansirana kompozicija stavlja ih u umjetnički uspješnu jedinstvenu grobljansku cjelinu. Udovica Antuna Jordana (1834.-1895.), gradonačelnika, veleposjednika, odvjetnika i šahista, saborskoga zastupnika i hrvatskoga izaslanika u Pešti, imala je mogućnosti da za izvedbu spomenika angažira jednu od najznačajnijih štajerskih kamenoklesarskih i kiparskih radionica, onu Franza Greina iz Graza, a kao izbor materijala prihvatiti cijenjeni kararski mramor. Ukopani su Antun Jordan, njegova supruga dobrotvorka Elvira Jordan rođ. Ressenman, njezin otac Matija Ressenman i barunica Amalia Prohaska.

^ Grobna simbolika groba Jordan (1/6).

◀ **Grobnica obitelji Jordan** jedinstven je primjer arhitektonsko-skulpturalne alegorijske figuralne grupe na groblju. Grobnica je djelo kamenoklesarske i kiparske radionice Grein iz Graza (I/6-8).

GROBNICA LUKINIĆ

Grobnica obitelji Lukinić, jedne od najuglednijih i najimućnijih karlovačkih obitelji medicara, tvorničara, odvjetnika, političara i liječnika, obilježava početak zidnoga niza grobova, kojim je groblje ograđeno od Primorske ulice. Nacrt je izrađen 1931. godine u zagrebačkoj klesarskoj radionici Jaroslava Streche kojemu je povjerena i izvedba spomenika od skupocjenoga visoko poliranoga švedskog granita. Forma složena varijantnim arhitektonskim rječnikom klasične Grčke usklađena je s oblikovanjem glavnoga pročelja obližnjega mauzoleja Hoffmann i možda kreirana upravo pod njegovim utjecajem. Trodijelnu natpisnu ploču drži dorski red masivnih kaneliranih stupova koji nose zabat s diskretno uklesanim osnovnim kršćanskim simbolom – križem. Zanimljiv je pristup kojim je sačuvano današnje grobno obilježje Minisdorfer koje se nalazilo na mjestu ove grobnice, a pri njezinoj gradnji nije uklonjeno, već je postavljeno na novo mjesto na polje II, gdje se nalazi i danas, očuvano i održavano.

▲ Grobnica Lukinić, projekt i izvedba najuglednije zagrebačke klesarske radionice Strecha. Grobnica je i primjer pokušaja da niz grobova ujedno bude i ograda od Primorske ulice (VII).

GROB RITONIJA

Grob trgovca Slavoljuba Ritonije (Zagreb, 1846. – Karlovac 1896.) i njegove supruge Sofije odlikuje se specifičnom i za karlovačko groblje neuobičajenom kompozicijom složenom od središnje koso položene ploče omeđene dvjema bazama koje nose masivne rotuluse s natpisima. Domaći, karlovački klesarski majstor Mane Tatalović stvorio je historicističko likovno izražajno djelo prekrivši plohe od bijeloga mramora bogatom dekoracijom florealnih i tekstilnih motiva te ukomponirao vazu za cvijeće i kandelabare od kovana željeza.

▲ Klesarski majstor Tatalović: Grob obitelji Ritonija (1/34).

GROBNICA MODRUŠAN, RUBES

Grobница je od crnoga granita, izrađena 1935. godine prema projektu ovlaštenoga zagrebačkog graditelja Ive Velikonje, potpisnika više projekata izgradnje međuratne Moderne na području grada Zagreba. Izgrađena je jednostavnim arhitektonskim elementima, u duhu međuratne Moderne s dijelovima oblikovanim u maniri art décoa izrađenima od bronce. Natpisnom pločom ispisanom apliciranim epitafom dominira oveći brončani medaljon s portretom u reljefu. Preoblikovana je recentnom dogradnjom radi proširenja grobnice. Grobno obilježje posvećeno je Gustavu Modrušanu (Karlovac, 1859. – Karlovac, 1930.), gradonačelniku, ljekarniku, zastupniku Hrvatskoga sabora i Ugarsko-hrvatskoga sabora, uspješnome gospodarstveniku i humanitarcu, vlasniku ljekarne koja je u vrijeme njegova upravljanja bila jedna od najopremljenijih i najpoznatijih u Hrvatskoj. Danas grobnica Rubes.

^ Grobnica Gustava Modrušana, projekt Ive Velikonje (I/142).

GROB VRBANIĆ, DRŽIĆ

Grob Josipa Vrbanića (1854.-1906.), ljekarnika, političara, gradonačelnika, pokretača uređenja koranskoga perivoja i niza projekata u Karlovcu, vrijedan je historicistički skulpturalni sklop visokoga stupnja autentičnosti. Na visokome postamentu na čijoj je stražnjoj strani sačuvan originalni epitaf izdiže se plastika djevojke koja sjedi na stijeni, oslanjajući se na križ, izrađena od mramora. Iznenadjuća je minuciozna obrada detalja odjeće i obuće mlade ženske osobe, a osim uzoraka čarapa ili čipke na haljini, prepoznaje se i moda portretiranog vremena. Visokom estetikom oblikovanja ističe se ograda od kovana željeza s geometrijski i florealnim motivom maka u eleuzinskom simbolizmu zaborava nakon smrti. Spomenik potpisuje Ignjat Franz, klesarsko-kiparski majstor, dugogodišnji profesor na Obrtnoj školi u Zagrebu koji je osim nadgrobne plastike izrađivao i ornamentalnu dekoraciju zagrebačke katedrale i klesarske ukrase zgrade Umjetničkoga paviljona u Zagrebu.

^ Grob gradonačelnika Josipa Vrbanića, sada grob obitelji Držić (I/101).

GROB STIPIĆ

Masivna kvadratna baza ispisana je epitafom na sve četiri strane, dok je gornji piramidalni dio ukrašen decentnim klasicističkim girlandama i vijencima od lovorova lista. Iscrpan epitaf na latinskome jeziku govori o životu i djelu pokojnika. Navedeno je kako je Stipić blagostanje u životu zaslužio isključivo svojim radom i ustrajnošću, ufanjem i vjerom u Boga, a zbog čestitosti i poštenja veliki imetak dijelio donirajući crkvu Presvetoga Trojstva, bolnicu i siromašne. Prepričan je i njegov nesretni bračni život u kojemu se ženio tri puta, a do smrti u svojoj šezdesetdevetoj godini imao dvoje djece. Interesan je zaključak epitafa: „a nakon što je tijekom mnogih godina obnosio dužnost vrhovnog meštra udruga, više tjelesnim silama nego snagom bolesti skončan, u svojoj je šezdeset devetoj godini, drugoga dana mjeseca prosinca, pun zasluga, svojem Stvoritelju predao užurbanu dušu, uza silno žaljenje za njim, 1808“. Spomenik je iznimno važan dokument karlovačke kulturne povijesti.

▲ Klasicistički nadgrobni spomenik Mihajlu Stipiću, najstariji je spomenik, vjerojatno prenesen iz Florijanskoga groblja (VII/433).

GROB JARNEVIĆ

▲ Grob Dragojle Jarnević (1/5).

Grob Dragojle Jarnević obilježava jednostavna stela izrađena u zagrebačkoj klesarskoj radionici Strešnjak desetljeće nakon njezine smrti kada je postavljen zaslugom Društva rodoljubnih Karlovčana. Na današnje mjesto grob je preseljen 1912. godine. Godine 1812. Dragojla Jarnević rođena je u Karlovcu gdje je provela veći dio života, nakon što je u tršćanskim i venecijanskim bogatim obiteljima bila guvernatna. Jedna je od najslavnijih Karlovčanki, najznačajnija ilirka, književnica hrvatskoga narodnog preporoda, pedagoginja, učiteljica i planinarka. Značajna je njezina proza na hrvatskome jeziku s preporodnim domoljubnim idejama, a literarno najvrijednije djelo „Dnevnik“ koji je osim dokumenta vremena u kojem je nastalo i intimna, tada šokantna autoričina ispovijest. Objavljivanje „Dnevnika“ u hrvatskoj kulturnoj javnosti bila je prava senzacija. Nakladnik i priređivačica (Irena Lukšić) dobili su više priznanja. U jednom od njih stoji „da poslije ove knjige ništa više nije kao prije, ni u hijerarhiji, ni u povijesti književnosti razdoblja 1833.–1874. tokom koje ga je vođen ‘Dnevnik’“. U hrvatskoj književnoj kritici uspoređivana je s Virginijom Woolf i smatrana rodonačelnicom hrvatskog feminizma. Umrula je u Karlovcu 1875. godine.

GROBOVI ZASLUŽNIH
KARLOVČANA

✦ **BENCETIĆ, GJURO** (1881. – 1940.), franjevac, dobrotvor. Osnivač prve pučke kuhinje u Karlovcu. U Karlovac došao 1924. i do smrti bio gvardijan franjevačkoga samostana i župnik crkve Sv. Trojice. Istaknuti hrvatski rodoljub i dobrotvor. (V/23) ✦ **ČUK, BLAŽ** (KRAŠIĆ, 1915. – KARLOVAC, 1975.), slikar, diplomirao na Umjetničkoj akademiji u Zagrebu u klasi V. Becića, slika pejzaže na tragu Cézannea, tijekom 1960-ih ostvaruje najkvalitetniji dio opusa. (XVI/239) ✦ **DRAGARIĆ, NIKOLA** (VARAŽDIN, 1899. – KARLOVAC, 1981.), slikar i scenograf, u početku slika u duhu secesije, kasnije slijedi strujanja zagrebačkoga slikarskog kruga ekspresionističkog usmjerenja, značajan je opus od 50-ak scenografija za karlovačko kazalište izrađen na visokoj likovnoj razini. (XII/19) ✦ **ERCEGOVIĆ, VIŠNJA** (ZAGREB, 1922. – KARLOVAC, 2016.), slikarica, keramičarka, diplomirala na Akademiji likovnih umjetnosti u klasi J. Mišea, sudjelovala je na međunarodnim izložbama u Belgiji, Francuskoj, Zagrebu, od polovine 1950-ih gradi osobni izraz pojednostavljenim formama vlastite simbolike. (IV/9) ✦ **FRKIĆ, BERISLAV** (1937. – 2006.), kazališni djelatnik, karijeru započeo u Omladinskom studiju Gradskog kazališta. Nakon što je ugašeno profesionalno kazalište (1963), kao voditelj Dramskog studija postaje istaknuta osoba kazališnoga života za mlade. Režirao je preko 150 predstava, dobitnik domaćih i međunarodnih priznanja. (II/229) ✦ **KRUPA, ALFRED** (MIKLOW, POLJSKA, 1915. – KARLOVAC, 1989.), slikar, diplomirao slikarstvo na Akademiji u Krakovu, likovni pedagog u Karlovcu, poznat po akvarelima karlovačkih rijeka i veduta te kao izvrstan crtač dokumentarnih sadržaja u tijeku Drugog svjetskog rata. Jedan je od 13 „temeljnih“ umjetnika, pripadnika likovne umjetnosti hrvatskog antifašističkog pokreta. Za svoj rad Alfred Krupa dobio je više priznanja i nagrada. (XVII/120) ✦ **MANDELC, VALENTIN** (1837. – 1872.), slovenski pjesnik, prevoditelj. U Karlovcu od 1864. do smrti profesor latinskoga, grčkoga jezika i povijesti. (IV/56) ✦ **MIHALIĆ, STJEPAN** (1901. – 1984.), književnik, rođeni Karlovčanin, čitav život proveo

u rodnome gradu. U književnosti se javio 1926., a od 1927. suorganizator (s Hinkom Tomašićem) poluprofesionalnog kazališta, za koje je pisao tekstove. Popis njegovih djela objavljen u Hrvatskoj književnoj enciklopediji obuhvaća 31 knjigu. Prozvan hrvatskim Faulknerom. Posebnu vrijednost imaju roman *Teleći odresci* (1956) i *Časkanja u suton* i *Razgovori na uglu*. (1968–1970). Prema S. Mijoviću Kočanu „vjerojatno malo koji europski grad ima svog tako velikog feljtonista kao što Karlovac ima svog Stjepana Mihalića. I to na razini koja u europskim literarnonovinskom kontekstu može stati uz bok bilo kojem gradu i bilo kojem tekstu o njemu, a da pri tom ima mnogo šanse da bude superiorna“. (IV/190) ✦ **ROSSI, LJUDEVIT** (1850. – 1832.), ugledni botaničar. Njegova herbarijska zbirka od 32 000 listova čini temelj današnje zbirke *Herbarium Croaticum* Botaničkog zavoda Sveučilišta u Zagrebu. Objavio je mnogobrojne putopise, stručne i znanstvene članke u hrvatskim i inozemnim časopisima. (IV/86) ✦ **STAHULJAK, DUBRAVKO** (1920. – 1988.), skladatelj, glazbeni pedagog i dirigent. U Karlovcu profesor na Glazbenoj školi od 1959. do 1982. Skladateljski opus broji 70-ak solo pjesama, pjesme za zborove i orkestralne skladbe, jednu operu i simfoniju. (I/82) ✦ **ŠOLC, OTO** (KARLOVAC, 1913. – ZAGREB, 1994.), književnik, kritičar, prevoditelj, glavni urednik u nakladničkoj kući „Mladost“, tajnik drame Hrvatskog narodnog kazališta u Zagrebu. Autor je pjesničkog opusa od petnaestak knjiga. Bavi se tragičnošću ljudske egzistencije. (I/4) ✦ **TACLIK, RUDOLF** (1894. – 1942.), skladatelj, glazbeni pedagog. Kao nastavnik i ravnatelj karl. Glazbenog zavoda unaprijedio glazbenu pedagogiju. Skladao brojna svjetovna i crkvena djela, najveću mu je popularnost stekla pjesma *Kaj* na tekst D. Domjanića. (I/138) ✦ **TÜRK, obitelj** porijeklom iz Štajerske. Osnivač obitelji, Franjo Ksaver (1800–1899) osnovao je (1834) tvrtku za izvoz slavonskih hrastova. Uz pomoć vlastite flote riječnih brodova koja je hrastove otpremala u brojne europske zemlje, bio je najznamenitiji trgovac drvom u Hrvatskoj. Njegov nasljednik Franjo ml. (1836–1913) bio je veleposjednik, jedno vrijeme vlasnik vinorodnog Kutjeva. ✦ **TURKOVIĆ, obitelj** porijeklom iz Kraljevice. Osnivač obitelji je Vjenceslav Turković (1826 – 1902), veleposjednik, poduzetnik i brodograditelj. Od godine 1858. udružuje se s Türkom. Istaknuti član Narodne stranke i aktivni društveni djelatnik. Njegov sin Milan (1857–1937) bavio se iskorištavanjem šuma i voćarstvom. ✦ **VRANYCZANY**, karlovačka grana znamenitog plemstva s Hvara. U Karlovcu se naseljava poč. XIX.st. Ambroz st. (1779–1860), učesnik hrv. narodnog preporoda. Bavili su se poduzetništvom, osobito trgovinom drva koja su eksportirana u jadranske luke, bili su dobrotvori. Nećaci Ambroza st. su Ambroz ml. (1801–1870), financ-meštar u Jelačićevoj vladi (1848) i Nikola (1804–1876), između ostaloga u Karlovcu je 1854. otvorio pivovaru. Nikolini potomci (Ljudevit, Dragan, Vladimir, Milan i Hermina) naselili su se u Zagrebu. (II/0) ✦ **VRBETIĆ, Marija** (KARLOVAC, 1914. – KARLOVAC, 2004.), povjesničarka, publicistkinja, prevoditeljica, autorica udžbenika iz povijesti i mnogih stručnih radova na temu pedagogije, bavila se proučavanjem karlovačke povijesti o čemu je objavila članke i knjige. (II/149)

INDEKS GRADITELJA I UMJETNIKA

ANGELI RADOVANI, KOSTA (LONDON, 1916. — ZAGREB, 2002.),

AKADEMSKI KIPAR / STR. 18

Kiparstvo studirao na akademiji Brera u Milanu i povijest umjetnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Bio je profesor na Akademiji primijenjenih umjetnosti u Zagrebu i Akademiji u Sarajevu. Modelirao je aktove, portrete, figuralne kompozicije. Bavio se medaljerstvom, spomeničkom plastikom, crtežom i grafikom. Bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

ANTONINI, MARKO (GEMONA, 1849. — ZAGREB, 1937.),

SLIKAR I SCENOGRAF / STR. 26

Slikarstvo studirao na Academia delle Belle Arti u Rimu. Majstor zidnoga slikarstva, oslikao je stotinjak sakralnih objekata u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, te radio kao slikar dekoracija za staro kazalište na Markovu trgu u Zagrebu.

BLAZINA, DRAGAN (OKO, 1885. — 1927.),

KARLOVAČKI GRADITELJ / STR. 22

Do 1922. godine partner s Antom Draganićem u Tehničkoj poslovnici i Građevinskom poduzeću Blazina i Draganić, od 1923. godine u partnerstvu s Brankom Petrovićem. Ostvario niz projekata hidrogradnje, stambene i javne gradnje u povijesnome središtu grada Karlovca u stilu kasnoga art décoa na prijelazu u Modernu.

BOLLÉ, HERMAN (KÖLN, 1845. — ZAGREB, 1926.),

ARHITEKT / STR. 5, 8, 13, 25, 28

Jedan od najpoznatijih, najvažnijih, najproduktivnijih, ali i najkontroverznijih arhitekata. U 50 godina rada u Hrvatskoj realizirao 150 projekata među kojima se arkade na zagrebačkome groblju Mirogoj smatraju njegovim najznačajnijim djelom. U Karlovcu, na Vojnome groblju, prema njegovu projektu slijepih arkada sa središnjom kapelom 1917. godine realiziran je spomenik poginulima u Prvome svjetskom ratu.

BRKIĆ, ZDRAVKO (ZAGREB, 1949.),

AKADEMSKI KIPAR I MEDALJER / STR. 18, 19

Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu 1972. u klasi Valerija Michielia. Radio u atelieru Koste Angeli Radovanija i Želimira Janeša. Umirovljen kao predavač medaljerstva na ALU u Zagrebu. Izlagao je samostalno (od 1978. 15-ak put) i na vrlo brojnim kolektivnim izložbama medaljera, poglavito u inozemstvu (Berlin, Lozana, Den Haag, Budimpešta, Pariz, Ravena). Na spomen-pločama u Karlovcu njegovi su portreti filozofa Gaje Petrovića i novinara Dušana Lopašića.

DRAGANIĆ, ANTE (BIOGRAD N/M, 1887. — OPATIJA, 1965.),

GRAĐEVINSKI INŽENJER I GRAĐEVINSKI PODUZETNIK / STR. 22

Građevinu studirao u Beču i Brnu gdje je diplomirao. Do 1922. godine partner s D. Blazinom u Tehničkoj poslovnici i Građevinskom poduzeću Blazina i Draganić. Između dva svjetska rata projektirao i gradio više stambenih zgrada, najamnih kuća i tvorničkih objekata u povijesnoj jezgri i izvan središta grada Karlovca (tvornica Podvinec na Baniji).

DVORNIK, DRAGUTIN (KARLOVAC, 1886. — KARLOVAC, 1964.),

GRAĐEVINSKI INŽENJER I GRAĐEVINSKI PODUZETNIK / STR. 22

Građevinu diplomirao u Pragu. Djelovao samostalno i kao partner F. Hekschu u Građevinskom poduzeću Dvornik-Heksch. Između dva svjetska rata gradio stambene kuće na potezu bastiona i bedema nekadašnje karlovačke Tvrdave te na prostoru njezine glasijske.

FAK, NEDJELJKO (OGULIN, 1931. — KARLOVAC, 1991.),

KIPAR-AMATER / STR. 18, 19

Suradivao u majstorskoj radionici Antuna Augustinčića. Bavio se oblikovanjem plaketa, medalja i bareljefa.

GLAVNIK, MARIJAN (VIRJE, 1950.),

AKADEMSKI KIPAR / STR. 18

Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi Ivana Sabolića, kod kojega surađuje u Majstorskoj radionici. Bavi se javnom skulpturom, aktom i sakralnom tematikom. Autor je inventara crkava u Galdovu, Crncu, Splitu i Virju.

HEKSCH, FILIP (VUKOVAR, OKO 1880. — JADOVNO, 1941.),

GRAĐEVINSKI INŽENJER I GRAĐEVINSKI PODUZETNIK / STR. 22

Od 1925. do 1938. godine s ing. D. Dvornikom djeluje u Građevinskom poduzeću Dvornik-Heksch. Gradio stambene kuće na potezu bastiona i bedema nekadašnje karlovačke Tvrdave te na prostoru njezine glasijske.

HOFER, OTTO (SOPRON, 1847. — BEČ, 1901.),

BEČKI ARHITEKT / STR. 13, 27

Školovan je na Visokoj tehničkoj školi u Beču i Stuttgartu. Radio u bečkom atelieru Carla von Hasnauera. Samostalno i u suradnji s bečkim arhitektima projektirao više palača i vila u Beču i Sopronu. U Hrvatskoj za plemićku obitelj Vranyczany-Dobrinović projektirao tri zgrade u Zagrebu i vilu u Laduču.

JAMNICKY, JULIJAN (KARLOVAC, 1879. — ZAGREB, 1967.),

GRADITELJ / STR. 9, 29

Završio zagrebačku Obrtnu školu, najveći dio karijere proveo u karlovačkome Gradskom građevnom uredu, ali se jedno vrijeme bavio građ. poduzetništvom, bio je suvlasnik tvrtke Kabalin-Jamnicky. Godine 1912. u suradnji s Alfredom Kappnerom izradio nacrt uređenja Katoličkoga groblja koji nije realiziran. Od 1937. nastanio se u Zagrebu. Iza Drugoga svjetskog rata, suosnivač zagrebačke tvrtke „Tehnika“.

JANEŠ, ŽELIMIR (SISAK, 1916. — ZAGREB, 1996.),

AKADEMSKI KIPAR I MEDALJER / STR. 18

Jedan je od najvećih majstora sitne plastike, školovan kod I. Kerdića, I. Meštrovića, A. Augustinčića, suradivao u Kršinićevoj majstorskoj radionici. Profesor na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, radio na širenju tehničkih mogućnosti i kombiniranju različitih materijala te ukidanju granice između skulpture i medalje. Bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti.

KERDIĆ, IVO (DAVOR, 1881. — ZAGREB, 1953.),

HRVATSKI KIPAR I MEDALJER / STR. 16, 21, 31

Školovao se u Zagrebu, Beču i Parizu. Predavao je na Obrtnoj školi i Višoj školi za umjetnost i umjetni obrt te Akademiji za umjetnost i obrt. Bio je član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Pretežno se bavio primijenjenom umjetnošću, a najvišu razinu postigao u izradi medalja. Radio je nadgrobne spomenike alegorijskoga sadržaja te javne spomenike.

KLAIĆ, ŠIMO (STARI PERKOVCI, 1929. — ZAGREB, 2010.),
AKADEMSKI KIPAR I MEDALJER / STR. 18

Diplomirao kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi Vanje Radauša. Autor je brojnih spomen-objekata i javne plastike, a od 1991. intenzivno se bavi portretnim medaljarstvom.

KLEIN, FRANJO (BEČ, 1828. — ZAGREB, 1889.),
GRADITELJ / STR. 13, 27

Studirao arhitekturu na bečkoj Akademiji, učio kod von Siccardsburga, radio kao građevni crtač u građevnom uredu Lichtenstein u Beču. Najznačajniji je predstavnik ranog historicizma u Hrvatskoj i vodeći arhitekt šesdesetih i sedamdesetih godina 19. st. u Zagrebu gdje je realizirao 38 značajnih ostvarenja među kojima su sinagoga 1867. godine i pravoslavna crkva 1866. godine. Najznačajnije djelo je crkva u Molvama.

KUROBASA, PERO (SPLIT, 1965.),
AKADEMSKI KIPAR / STR. 18

Diplomirao kiparstvo na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi Šime Vulasa.

LAŠKARIN, DRAGUTIN (GLINA, 1884. — KARLOVAC, 1965.),
VRLO UGLEDNI KARLOVAČKI UČITELJ, KIPAR-AMATER / STR. 18, 19

Bavio se i slikarstvom te izrađivanjem reljefnih geografskih karata. Zapažen sudionik Prve izložbe likovnih amatera Jugoslavije u Zagrebu 1958. godine.

MAČEK-STANIĆ, LIDIJA (KARLOVAC, 1948.),
KERAMIČARKA / STR. 18, 19

Članica ULUPUHA (Hrvatska udruga likovnih umjetnika primijenjenih umjetnosti). Keramikom se bavi od 1972. godine, dobitnica je više priznanja i nagrada.

OSTOJA, TOMISLAV (SPLIT, 1931.),
AKADEMSKI KIPAR / STR. 16

Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi A. Augustinčića. Bio je suradnik Majstorske radionice A. Augustinčića. Autor je brojnih javnih spomenika među kojima su spomenik Silviju Strahimiru Kranjčeviću iz 1962. godine i glavni memorijalni spomenik žrtvama Domovinskoga rata u Vukovaru iz 2000. godine.

POSILOVIĆ, AUGUST (IVANIĆ GRAD, 1846. — ZAGREB, 1935.),
CRTAČ I SLIKAR / STR. 8, 10

Studirao na Akademiji u Beču, kratko vrijeme radio kao crtač kod Bolléa. Primjenom stiliziranoga narodnog ornamenta nastojao je stvoriti hrvatski narodni stil kojim je radio nacrti, tipografske oznake, grafička rješenja i dr.

RENDIĆ, IVAN (IMOTSKI, 1848. — SPLIT, 1932.),
AKADEMSKI KIPAR / STR. 18

Diplomirao na akademiji u Veneciji i usavršavao se u Firenci kod G. Dupréa. Živio je i radio u Zagrebu i Trstu, bio član Akademije u Petrogradu. Prvi je značajniji umjetnički obrazovani hrvatski kipar. Radio u realističkome stilu, a nakon 1900. godine u secesijskome, uz uporabu nacionalnih folklornih motiva. Autor je brojnih javnih i nadgrobnih spomenika. Jedan je od najproduktivnijih i najznačajnijih kipara druge polovice 19. i početka 20. st.

SABOLIĆ, IVAN (PETRANEC, 1921. – ZAGREB, 1986.),
AKADEMSKI KIPAR / STR. 18, 19

Diplomirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu u klasi A. Augustinčića. Bio je redovni profesor i dekan Akademije likovnih umjetnosti te član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Najznačajniji dio opusa su mu portreti. Autor je nekoliko javnih spomenika. Godine 1983. u rodnome Petrancu kao izdvojeni odjel Muzeja grada Koprivnice otvorena je Galerija „Ivan Sabolić“.

STILLER (ŠTILER), JOSIP (? – KARLOVAC, 1804.),
ZIDARSKI NADZORNIK, FORTIFIKACIJSKI MAJSTOR I GRADSKI INŽENJER / STR. 6

U Karlovac je došao 1773. vjerojatno kao tesar, tokom vremena postao zidarski nadzornik, fortifikacijski majstor i gradski inženjer. Projektirao je više znamenitih karlovačkih građevina (Oružanu, zvonik župne crkve Sv. Trojice, Pravoslavnu crkvu, Staru vijećnicu i dr.). Povjesničari umjetnosti ga smatraju najistaknutijim graditeljem Karlovca „majstorem koji se dokazao kao graditelj baroknog-klasicizma monumentalnog izraza“ (Đurđica Cvitanović). Prema Anđeli Horvat, Stiller nije bio samo graditelj, nego urbanist koji je ostavio bogato nasljeđe koje traje do danas.

TREPPER, ELEMÉR
ZAGREBAČKI GRAĐEVINSKI INŽENJER / STR. 29

Gradio i projektirao između dva svjetska rata. U Karlovcu, u Lopašićevoj ulici, projektirao jednu od najuspjelijih art déco stambenih zgrada. Bio je član Zagrebačke inženjerske komore.

VELIKONJA, IVO
ZAGREBAČKI OVLAŠTENI GRADITELJ / STR. 38

S arhitektima Kauzlarićem, Neidhardtom, Planićem, Horvatom i dr. između dva svjetska rata utjelovio novu arhitektonsku morfologiju. Samostalno i u koautorstvu s arhitektom Pičmanom projektirao stambene zgrade u Gajevoj, Zvonimirovoj ulici i Ulici Medveščak.

WAIDMANN, KUNO (TIGERFELD, 1845. – GRAZ, 1921.),
NJEMAČKI ARHITEKT / STR. 13, 28

Školovao se na Visokoj tehničkoj školi u Stuttgartu. U trideset godina djelovanja u Zagrebu ostvario značajan opus od više od pedeset objekata među kojima se ističu bolnički kompleksi u Zagrebu, Šibeniku i Zadru. Javnim i stambenim monumentalnim zgradama u zagrebačku arhitekturu unio je duh njemačkoga historicizma. Bio je potpredsjednik Društva inžinira i arhitekata.

KLESARSKE RADIONICE I MAJSTORI

FRANZ, IGNJAT, ZAGREB, STR. 23, 39 / **GAŠPAROVIĆ, JURO**, KARLOVAC, STR. 23 / **GREIN, FRANZ**, GRAZ, STR. 25, 33, 35 / **HAUSER, EDUARD**, BEČ, STR. 15, 25 / **KOCIJANČIĆ, KARL**, MARIBOR, STR. 25 / **NEUHOLD, RUDOLF**, KARLOVAC, STR. 22, 23 / **PERUČIĆ, PAŠKO**, KARLOVAC, STR. 23 / **PIEROTTI, LJUDEVIT**, PRVA HRVATSKA MRAMORNA INDUSTRIJA, ZAGREB, STR. 23, 24, 25 / **STRECHA, JAROSLAV**, ZAGREB, STR. 23, 36 / **STREŠNJAK**, ZAGREB, BEČ, STR. 23, 25 / **TATALOVIĆ, MANE**, KARLOVAC, STR. 22, 23, 37 / **TOPLAK, FRANJO**, KARLOVAC, STR. 22 / **VEBLE, SLAVKO**, KARLOVAC, STR. 22

SADRŽAJ

> OD OSNUTKA GRADA DO 1820. GODINE	2
> POVIJESNO-PROSTORNA ORGANIZACIJA KATOLIČKOGA GROBLJA	6
> TIPOLOGIJA	12
> STILOVI I RAZDOBLJA	20
> NAJZNAČAJNIJE GRADEVINE I GROBOVI	
Kapela Svih svetih	26
Mauzolej obitelji Vranyczany	27
Mauzolej obitelji Türk	28
Mauzolej obitelji Hoffmann	29
Mauzolej obitelji Turković, Vuković	30
Grob Banjavčić	31
Grob Minisdorfer	32
Grob Jordan	33-35
Grobnica Lukinić	36
Grob Ritonija	37
Grobnica Modrušan, Rubes	38
Grob Vrbanić, Držić	39
Grob Stipić	40
Grob Jarnević	41
> GROBOVI ZASLUŽNIH KARLOVČANA	42-43
> INDEKS GRADITELJA I UMJETNIKA	44-47
Klesarske radionice i majstori	47